

Vizuális szótár – a főnevek illusztrált enciklopédiája

A 'Vizuális szótár' négy nyelvű (angol, francia, német, spanyol) kanadai kiadása nagy vállalkozás: a mindennapi élet negyven nagy területén használt szavakat tartalmazza és illusztrálja. Annyiban különbözik a többnyire gyermekközönségnek szánt képes szótáraktól, hogy kizárólag főnevek találhatóak benne, nyelvenként több, mint tízezer főnév, 3500 színes illusztrációval.

A negyven témakör nem betűrendben követi egymást, és a szerzők semmilyen útmutatással nem szolgálnak azok egymásutánosságát illetően. A témák között a szokásos növények, állatok, lakás, szabadidős tevékenységek, személyes tárgyak stb. mellett megtalálhatók olyan, ma már a mindennapi élet részét képező, de hagyományosan a tudomány és technika szakterületeihez sorolt tárgykörök is, mint az asztronómia, kommunikáció, irodaszerek, nehézségek, optikai eszközök, energia és fegyverek. A nagy területeket a szerzők hatszáz altémára osztották.

Az első harminc oldalon a szerzők köszönetnyilvánítása (mintegy 180 vállalat és szervezet szolgáltatott dokumentumokat), a bevezetés és a szótárhasználati útmutató található. A szerzők felhívják a használók figyelmét arra, hogy a terminológiai szótárak vagy nagyon újak, vagy specializált közönség számára készültek, így összeállításuk nélküli az igazi hagyományokat. A szakemberek tudják, hogyan kell interpretálni a szakterületükön előforduló szavak variánsait, míg ugyanez nem mondható el a laikusokról, akiket ezek megzavarnak. Ezért úgy döntöttek, a lehetséges szinonimák közül csak egy kerül be a szótárba. (Főleg a francia nyelv esetében mégis előfordul, hogy ugyanarra a dologra két szó is utal.)

A következő 832 oldalon színvonalas színes illusztrációkat találhatunk, melyek nagyrészt számítógépes grafikák, kis részben színes fényképek. Az előbbieket nagy előnye, hogy a csaknem fényképszerűen valóságghű ábrázolás mellett a metszetek, csonkolás, felülnézet stb. alkalmazásával lehetővé teszik az élőlények és tárgyak

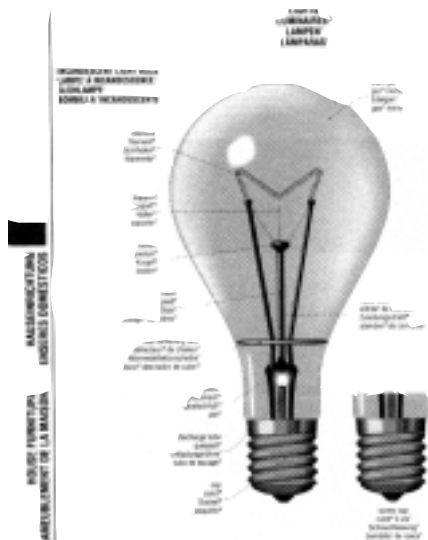
azon részeinek kiemelését, amelyek nevét a szótár tartalmazza. A főneveket szaggatott vonal köti össze a megnevezett részszel. Öröm az örömben, hogy a szép ábrákhoz képest a betűk meglehetősen kicsire és halványra sikerültek, ami az olvasást jelentősen megnehezíti. A szótár által nyújtott egyetlen nyelvtani információ a főnevek neve. Összetett szavak esetén a tagok nemét külön-külön is jelzik. A szótár végén a szavak nyelvenkénti indexe foglal helyet, szintén a nem és az oldalszám feltüntetésével. Sajnálatos hogy mint a többes szám vagy a fonetikus átírás fontos információi még itt sem szerepelnek. A hatszáz altémakört a keresés megkönnyítése érdekében félkövér betűkkel emelték ki.

A szerzők bevallásuk szerint nagy hangsúlyt fektettek az érvényességre és a megbízhatóságra. Érdeemes összefoglalni, hogyan írják le az előszóban a szótár kiadását megelőző szisztematikus és komparatív terminológiai kutatásukat és hogyan indokolják az anyaggyűjtés közben felmerült problémákat megoldani kívánó döntéseiket.

A szótár összeállításának első lépéseként kiválasztották azokat a területeket, amelyekkel foglalkozni akartak, majd a tág területeket kisebb alterületekre osztották, igyekezve kikerülni a túlzott specializációt, illetve a túlzott részletesség csapdáját. Ezután a témakörökhöz kapcsolható főnevek meghatározását elősegítő dokumentumok gyűjtése következett: az enciklopédiák és szótárak mellett anyanyelvű szerzők által írt, különböző műfajú szakmai anyagokat (szakkönyvek és -cikk, termékleírások, használati utasítások, katalógusok, szakmai magazinok hirdetései stb.) is felhasználtak. A következőkben témánként egy-egy terminológus tanulmányozta az összegyűjtött dokumentumokat, és megkereste az azonos dolgok jelölésére használt főneveket, azonosította és dokumentálta a leggyakrabban használt terminust és variánsait. Az utolsó lépés a terminológiai fájlok elemeinek összerakása volt. Az azonosított és az illusztráció által definiált fogalmat azzal a szóval jelölték, amelyet a leggyakrabban használtak hírneves szerzők vagy a legmegbízhatóbb források. Abban az esetben, ha

több terminus versengett, a terminológus és a tudományos igazgató konszenzusa alapján egy szót választottak.

A szerzők előszavukban külön kitérnek az olyan összetett főnevekkel kapcsolatos döntéseikre, amelyekből az egyik tag elhagyható, avagy felcserélhető főnevek, többnyire szinonimák alkotják. Előbbi esetben megtartották az összetett alakot, míg az utóbbiban a szerkesztési stratégiának megfelelően a leggyakrabban használt tagot hozták; ezzel a módszerrel kívánták biztosítani, hogy a szótárba a legkorszerűbb, illetve legszélesebb körben ismert és használt főnevek kerüljenek. Szótárak esetében a másik kényes terület a fordítás. A szerzők állítása szerint a szótárban egyetlen szó sem fordítás eredménye; az angol terminológia a standard brit angolon, a francia az európai francia normán, a spanyol a kasztíliai használaton alapul, míg a német főnevek használata a fontosabb német kiadók kritériumait tükrözi. Nagyhirű szakemberek neve jelzi az egyes nyelveket, és az általuk javasolt terminológiát fontosabb szótárkiadók validálták. Így lehetővé vált azon hibák kiküszöbölése, amelyek a fordításon alapuló többnyelvű szótárakra jellemzőek.

Megjegyezném azonban, hogy az első oldalon a két szerző nevével kívül csak az illusztrátorok, a tudományos szerkesztő és a

szerkesztők neve szerepel, a terminológusoké, egyéb segítők nem. Az előző tisztázatlanul hagyja a kanadai kiadás viszonyát a szótár hátsó borítóján megemlített, már több száz országban megjelent vizuális szótárakéhoz is. Ezek a kritikai észrevételek azonban a szótár praktikus értékeiből nem vonnak le.

A főnevek nagy száma sejteti, hogy még a „hétköznapi” területeken is rengeteg olyan élőlény vagy tárgy akad, amelynek fajtáit vagy részeit anyanyelvünkön sem tudjuk megnevezni. A szótárban a hajkék négy, a fésűk hat „alfaja” kapott helyet. A konyhai eszközök között hatféle kávéfőzőgép szerepel, az automata filteres típus nyolc „fontosabb” alkotórészének megnevezésével. A sárkányrepülő tizenkét része, a különböző fegyverek, irodai eszközök és részeik elnevezését valószínűleg csak az ezekkel hobbiként vagy hivatásszerűen foglalkozók ismerik, de a vizuális ábrázolás minden használót „csemegézésre”, inyenckedésre csábít.

Összefoglalásként elmondható, hogy a „Vizuális szótár” terminológia-központú szótár, tehát hagyományos nyelvi szótárként nem használható, mivel nincsenek benne magyarázatok, és csak főneveket, főnévi csoportokat tartalmaz. A jellemzett szótár nem szaknyelvi szótár, de annyiban szakterminológia-gyűjtemény, hogy azokat a főneveket is tartalmazza, amelyeket olyan társadalom használ, amelyben a tudomány és technika, valamint ezek termékei a mindennapi élet részét képezik. Mindenki maga döntheti el, mely területek érdeklik, a tartalmazott tízezer szóból mennyit tart elengedhetetlenek anyanyelvén és az általa tanult nyelveken. Alkalmos otthoni tematikus szótanulásra, a nyelvórák „feldobására”, és kiváló a szórakoztató ismeretszerzéshez. A „Vizuális szótár” nagy érdeme a tudományos megalapozottság, lelkiismeretes feldolgozás és a pontos ábrázolás; ezek teszik enciklopédikus és lexikografikus referenciaeszközzé, az anyanyelvi és idegen nyelvi szókincsfejlesztés ideális eszközévé.

Corbeil, Jean-Claude – Archambault, Ariane (1999): *The Visual Dictionary*. QA International, Montréal. p. 959.

Tompos Anikó